

GA
MP
ER

LAP
OR
TA

DE GAMPER A LAPORTA: EL FIL DE LA CATALANITAT

JORDI BADIA

Joan Gamper va fundar el FC Barcelona el 29 de novembre del 1899. I aquest és el fet més transcendental pel qual ha passat a la història blaugrana i pel qual se'l recorda. Això no obstant, hi ha dos fets en la biografia de Gamper que tenen una transcendència semblant, per bé que no són recordats ni amb la mateixa intensitat ni gaudeixen del mateix reconeixement. El primer fet té molt a veure amb el gust pel futbol d'atac i de qualitat tècnica elevada, i el segon amb el *més que un club*. Una i altra característiques d'avui, que formen part de l'ADN del Barça, com s'acostuma a dir ara, vénen de molt lluny, dels orígens del club, i els pares fundadors, especialment Joan Gamper, hi tenen molt a veure. Des de llavors, la història del FC Barcelona la travessa un fil de catalanitat que ha estat més prim o més gruixut en funció de les èpoques —la situació sociopolítica del país, vull dir— i del tarannà dels presidents i les juntes directives que l'han dirigit.

Joan Gamper (Winterthur 1877 – Barcelona 1930) va fundar, doncs, el FC Barcelona el 1899. Tenia vint-i-dos anys acabats de fer i en feia dos que era a Barcelona i que frisava per trobar companys amb qui disputar partits de futbol. Hi jugava, amb compatriotes seus, al voltant de casa seva a Sant Gervasi de Cassoles. També hi havia d'altres membres de la colònia anglesa i algun de l'alemanya que hi jugaven en d'altres barris de la ciutat. Però tot era molt precari i desgavellat. A pesar de ser tan jove, al seu país ja havia fundat un club de futbol i aviat va creure que Barcelona podia ser una seu futbolística de primer ordre. De manera que es va decidir a publicar un anunci al setmanari *Los*

Deportes demanant col·laboradors. En va trobar, va fundar el FC Barcelona i la història que va seguir després és ben llarga i coneguda.

Gamper era un *sportsman*. Vol dir que vivia d'una manera esportiva. Practicava un munt d'esports, individuals i col·lectius, des del ciclisme al futbol passant per l'atletisme o el rugbi, i en tots ells excel·lia. L'esforç, la disciplina, el treball en equip, el joc net, el respecte pel rival, saber perdre i saber guanyar i tots aquells valors que identifiquem amb l'esport, l'esport amateur, sobretot, la pràctica esportiva més enllà de la competitivitat, eren trets de la personalitat de Gamper. Les cròniques d'aquells primers anys destaquen les victòries de la colla de Gamper, però també subratllen la qualitat tècnica d'aquells primers jugadors blaugranes que a més de guanyar els seus rivals, de moment en partits amistosos i tornejos una mica de pa sucat amb oli, ho feien d'una manera molt atractiva i noble. Aquell esperit dels pioners s'ha mantingut fins avui, més o menys. Tot ha canviat i ha evolucionat, és clar, el club i el futbol d'ara tenen poc a veure amb els de començament del segle XX, però hi ha un fil de continuïtat en el gust futbolístic dels aficionats culers que s'ha mantingut inalterable al llarg dels anys. És el mínim denominador comú. La manera de jugar i d'entendre el futbol, com qualsevol altra activitat sociocultural o disciplina esportiva, explica el caràcter dels seus seguidors. Als culers els agrada un determinat tipus de joc, alegre i a l'atac, tècnicament excel·lent, no pas perquè en un moment de la història més recent algú els obrís els ulls o els convencés que aquesta era la fórmula guanyadora o

la que els pertocava defensar, sinó perquè van ser educats i van créixer gaudint amb aquest tipus de futbol. A més, és probable que aquest sigui l'estil que més bé s'adiu al seu caràcter; ja sabem allò que *als catalans ens perd l'estètica!*

El fil futbolístic és fàcil de resseguir a través dels noms que han marcat les èpoques més glorioses de l'equip: Gamper, Samitier, Kubala, Suárez, Cruyff, Maradona, Schuster, Guardiola, Romário, Ronaldo, Rivaldo, Ronaldinho, Messi i tants d'altres que hi hauríem d'afegir. Tots ells s'assemblen (salvant les distàncies, és clar) perquè comparteixen uns trets essencials que fa que siguin aquests i no pas uns altres els qui han passat al panteó dels herois blaugranes. En d'altres clubs, els jugadors més emblemàtics responen a d'altres gustos futbolístics adequats al caràcter general de les seves aficions. En d'altres clubs s'ha destacat la *fúria*, per exemple, i els jugadors que els són més cars són precisament aquells que han destacat per la bravesa del seu joc. Aquestes diferències es comprenen bé.

EL FIL DE LA CATALANITAT

Si el fil futbolístic és fàcil de resseguir, el fil de la catalanitat és encara més perceptible. El cap d'aquest fil comença a descabdellar-se el 1908. Eren temps de crisi general. Gamper havia penjat les botes i l'equip havia perdut molt potencial futbolístic. Es disputava el Campionat de Catalunya i el d'Espanya i algun altre torneig menor, però eren molt pocs equips i aviat havien acabat. El gruix de l'activitat futbolística, i principal font d'ingressos, eren els partits amistosos. Hi havia un cansament evident i lògic. Eren temps per a d'altres tragèdies, més prosaiques. A més, l'equip blaugrana havia deixat de guanyar. També s'havia enfrontat amb els primers estaments associatius que s'havien creat, una premonició del que havia d'esdevenir-se en el futur. Calien nous al·licients per remuntar l'afició. El nombre de socis havia disminuït notablement: l'estiu del 1908 n'hi havia 38, només. Era una xifra ridícula i econòmica-

ment insuficient; el club era insostenible. En aquest context, la directiva que llavors presidia Vicenç Reig va dimitir, però abans va convocar una assemblea extraordinària per al 2 de desembre amb un únic punt a l'ordre del dia: la dissolució del club.

En aquella assemblea del 1908, el FC Barcelona hauria pogut desaparèixer perfectament i seguir el mateix camí que havien seguit d'altres clubs, i pels mateixos motius. El directiu Francesc Sanz va exposar la situació econòmica, que era dramàtica, de fallida, i l'assemblea va quedar en silenci. El FC Barcelona semblava mort i enterrat. Un dels jugadors, perquè llavors els jugadors eren socis i participaven activament de la vida social, Carlos Wallace, va alçar-se i va preguntar si és que no hi havia ningú que s'atrevis a aixecar el club. «*Si hi ha algú —va dir—, tots els jugadors li farem costat*». Va ser llavors quan va sorgir la figura de Joan Gamper per dir: «*El Barcelona no pot morir ni ha de morir. Si no hi ha ningú que ho intenti, jo sol assumiré la responsabilitat d'encarregar-me'n d'ara endavant. Estic segur que estaran al meu costat tots els qui, en aquells temps en què el futbol era una cosa estranya i mirada amb desconfiança, no van vacil·lar a donar-me suport i secundar-me. En aquest moment vull oblidar greuges i desconsideracions rebudes, que havien motivat el meu allunyament de la vida interna del club, per reclamar un lloc en la lluita que tots emprendrem per reanimar-lo. Si algú em vol secundar, que ho digui*».

Aquest gest de Gamper ha estat destacat en la seva trajectòria blaugrana, lògicament. Gamper és el fundador del club i el qui el va salvar de la desaparició. Gamper no havia estat mai president del FC Barcelona, malgrat que n'havia estat l'ànima. Ho va ser aquell desembre del 1908 i encara ho seria quatre vegades més, cada cop que el club el necessitava i que la seva situació empresarial li ho permetia. Gamper va fundar el club i el va salvar de la desaparició, és cert. Tanmateix, probablement, no va ser el més transcendent que va fer a partir d'aquell moment. De la mateixa manera que quan el va fundar li va imprimir el seu caràcter

d'*sportsman*, amb tots els valors que conté, quan el va salvar li va donar una empenta decisiva.

En primer lloc, va fer una captació de socis porta per porta, pràcticament, i aviat el club va superar el nombre de dos-cents que en aquella època d'esport amateur era una xifra notable. Va construir un camp, el del carrer de la Indústria, perquè entenia que el club havia de tenir un estadi propi. I va reforçar l'equip, que va tornar a guanyar el Campionat de Catalunya i, la temporada següent, el Campionat d'Espanya per primera vegada. Amb tot, aquestes decisions no van ser les més transcendents. El més determinant va ser el contingut ideològic que va donar al club. El FC Barcelona va començar a guanyar campionats de manera continuada, va créixer socialment d'una manera imparabile i es va anar lligant de mica en mica al país. Va ser obra de Gamper, el qual va contactar amb els prohoms del catalanisme que van començar a ser habituals a la llotja de l'estadi. El gest definitiu va arribar el 1918, quan el FC Barcelona va adherir-se a la campanya endegada per la Mancomunitat de Catalunya a favor de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. No era un gest evident; de fet, l'Espanyol no el va fer. Però va ser determinant. *La Veu de Catalunya* el va valorar molt positivament i va escriure que, a partir d'aquell moment i gràcies a aquella iniciativa inesperada, el FC Barcelona havia passat de ser «un club de Catalunya a ser el club de Catalunya». No s'havia formulat encara així, haurien de passar molts anys abans no ho definís amb una exactitud sorprenent el president Narcís de Carreras, però el FC Barcelona s'havia convertit en *més que un club*. A partir d'aquí, el Barça ha bategat al compàs del país.

Resumint podríem dir que Joan Gamper va fundar el FC Barcelona el 1899, el 1908 el va salvar de la desaparició i li va donar una empenta considerable i decisiva, i el 1918 li va donar la càrrega catalanista i simbòlica que l'ha convertit en *més que un club*.

Des de llavors, la història del FC Barcelona ha estat plena d'esdeveniments en què aquesta càrrega catalanista s'ha posat de manifest, a vegades d'una manera clara i d'altres d'una manera més simbòlica.

S'ha dit i repetit que el FC Barcelona ha complert amb el seu paper de ser *més que un club* durant les èpoques en què el país ha estat sotmès a les dictadures de Primo de Rivera i Franco. No és cert i és una lectura perversa, que pretén donar per acabada la qualitat del FC Barcelona com a *més que un club*.

Indiscutiblement, durant les dictadures de Primo de Rivera i de Franco, el FC Barcelona va jugar un paper de substitut o de catalitzador del malestar dels catalans envers el règim. El camp de les Corts va ser clausurat durant mig any i el president Joan Gamper va ser condemnat a l'exili pels incidents del 14 de juny del 1925, en un partit d'homenatge a l'Orfeó Català on s'enfrontaven el FC Barcelona i el Júpiter, en què l'himne espanyol va ser xiulat majoritàriament mentre que l'himne anglès, interpretat al descans d'aquell partit per la banda d'un vaixell britànic que era ancorat al port, va ser seguit amb el màxim de respecte. Les autoritats espanyoles es van prendre aquell gest molt malament i van sancionar el club i el seu president d'una manera molt dura. Gamper va acabar suïcidant-se cinc anys més tard i, per bé que els problemes econòmics de les seves empreses sembla que foren la causa fonamental i la que va desencadenar aquella tràgica decisió, és veritat que la sanció i l'exili li van provocar una tristesa i decaïment del qual ja no es va recuperar mai més.

Un altre moment molt recordat i significatiu de la força que podia arribar a tenir el FC Barcelona es va produir durant la vaga dels tramvies del febrer-març del 1951. Es tracta del boicot que els ciutadans de Barcelona van fer a la Companyia de Tramvies de Barcelona en protesta per l'augment del bitllet de 50 a 70 cèntims i pel greuge que suposava el nou preu respecte del que pagaven els usuaris del tramvia de Madrid. Els barcelonins feien els seus trajectes a peu. Va durar dues setmanes i hi hagué incidents molt greus, perquè el governador civil, Eduardo Baeza, i l'alcalde de Barcelona, Josep Maria Albert i Despujol, van emprar tota la seva força per acabar amb una protesta que a ningú no se li escapava que anava també contra el règim franquista per les dures condicions de vida de la majoria de població

d'ençà de la fi de la guerra civil espanyola. En un d'aquests incidents amb la guàrdia civil hi van morir 12 persones. El punt àlgid del boicot va arribar el diumenge 4 de març en què a Barcelona hi plovia a bots i barrals i el FC Barcelona jugava contra el Racing de Santander a les Corts. El governador va creure que aquell era el moment idoni per trencar el boicot i va reforçar el servei de tramvies perquè, a la sortida del partit, els aficionats els agafessin i s'estalviessin l'aiguat que queia. Ningú no els va agafar, tothom se'n va anar a peu cap a casa. El governador i l'alcalde van ser destituïts i l'augment del bitllet es va anul·lar. Aquell va ser el primer gran desafiament ciutadà al franquisme i el FC Barcelona va ser-ne un instrument molt poderós. Després hi havia tot l'aparat simbòlic: davant la prohibició de la senyera i dels *visca Catalunya*, la bandera blau-grana i el *visca el Barça* van ser sublimats com a nous emblemes del catalanisme, etc. Des dels anys vint, el FC Barcelona va ser considerat com un club separatista per les autoritats dictatorials espanyoles.

EN DEMOCRÀCIA, MOLT MILLOR

Essent tot això cert, no és gens difícil comprendre que, tanmateix, ha estat en els moments de democràcia quan el FC Barcelona ha pogut exercir de manera plena d'agent catalanista actiu. Ja hem vist com el club no va dubtar a afegir-se a la campanya de la Mancomunitat per l'Estatut de Catalunya. També va posar-se al servei de l'olimpisme català formant part (Joan Gamper) de la delegació que va reunir-se amb el baró de Coubertain durant la celebració dels Jocs Olímpics d'Anvers l'agost del 1920, per sol·licitar-li la concessió dels jocs del 1924 i tot participant, el Nadal i el Sant Esteve de 1921, amb el primer equip de futbol, en dos partits amistosos contra l'Sparta de Praga, considerat llavors el millor club no britànic d'Europa, per inaugurar l'Estadi Català de la Fuijarda, a Montjuïc.

Més endavant, amb la recuperació de la democràcia al començament dels anys trenta i a mitjan

anys setanta, el FC Barcelona va tornar a exercir el seu catalanisme d'una manera oberta, intensa i lliure. Les presidències de Josep Sunyol (1935–1936) i d'Agustí Montal i Costa (1969–1977) són emblemàtiques. Sunyol tenia tot un programa de democratització i defensa dels drets nacionals de Catalunya que havia anat exposant en els mitjans de comunicació de la seva propietat (*La Rambla*, bàsicament) sota el lema *Esport i ciutadania*, que havia defensat com a diputat a les Corts espanyoles per Esquerra Republicana de Catalunya i que tenia en organismes com la Federació Catalana de Futbol, associacions com el RACC i clubs com el FC Barcelona, dels quals va ser directiu i president, els instruments privilegiats per dur-lo a la pràctica. L'esclat de la guerra civil espanyola i el seu afusellament per les tropes franquistes el 6 d'agost del 1936, a la serra de Guadarrama, van estroncar el seu propòsit d'educar la ciutadania en els valors propis de la pràctica esportiva.

Aquell fil catalanista que havia començat a descabdellar Joan Gamper, que s'havia aprimat però mantingut viu durant la dictadura del general Primo de Rivera i que Sunyol havia engrossit durant la Segona República, va reprendre'l Agustí Montal durant el tardofranquisme i els primers anys de la Transició. En temps de la dictadura del general Franco s'havia mantingut sencer. Però era un fil més aviat imaginari i més simbòlic que no pas efectiu. La força dels símbols és indiscutible i molt sovint tenen un vigor i una duresa indestructibles. Però han de tenir una translació pràctica per mantenir-se vigents. La directiva de Montal ho va fer: primer, aprofitant les esclatxes que deixava el règim en la seva fase terminal per tornar a introduir la simbologia catalana, la llengua i la bandera catalanes a l'Estadi i a tots aquells actes en què el FC Barcelona participava directament o indirecta. El Barça servia de caixa de ressonància per fer totes aquelles coses que el règim havia prohibit, com una mena d'assaig per a la democràcia que havia de retornar, per provar els límits i la força de la dictadura. Després, un cop iniciada la Transició, tota aquella activitat va tornar a

ser més transparent. El juny del 1977 es va demanar oficialment l'autonomia per a Catalunya; setmanes més tard, el club es va afegir a la manifestació de l'Onze de Setembre i a l'octubre es va convidar el president de la Generalitat, Josep Tarradellas, acabat d'arribar de l'exili, a la llotja principal del Camp Nou.

L'embranchida catalanista, represa pel club a l'època de Montal, es va diluir a partir de les eleccions del 1978, en què va resultar escollit Josep Lluís Núñez. La junta directiva de Montal la formaven persones procedents de la indústria tèxtil i que estaven vinculades a la Banca Catalana de Jordi Pujol, l'entitat financera que semblava més preocupada per *fer país* que no pas per al negoci bancari, i a organitzacions socioculturals com l'Òmnium Cultural, l'Orfeó Català o l'Ateneu. En canvi, els membres la primera junta de Josep Lluís Núñez, el nucli que es va mantenir amb el president durant els vint-i-dos anys del seu mandat, i ell mateix, procedien del sector de la construcció i cap d'ells no s'havia significat en cap activitat relacionada amb el catalanisme.

Durant el mandat de Núñez, l'activisme catalanista del FC Barcelona es va anar difuminant: en el sentit que no va prendre mai la iniciativa i que el seu paper va quedar volgutament diluït. Amb alguns exemples s'entendrà. Durant els Jocs Olímpics, les negociacions per a la cessió del Camp Nou van ser llarguïssimes i l'acord amb el FC Barcelona va ser el darrer que va firmar el COOB 92 amb les entitats col·laboradores. El FC Barcelona no es va afegir mai a la campanya per al reconeixement del Comitè Olímpic Català i no va adherir-se a la del reconeixement de les seleccions catalanes fins al final del procés, quan l'èxit de la iniciativa era indiscutible i es feia molt estrany que l'entitat esportiva més important del país se'n mantingués al marge. I si bé és cert que el Camp Nou va acollir, just ara ha fet vint-i-cinc anys, un concert de Lluís Llach, abans hi havia passat Julio Iglesias (1983) i, més endavant, els Tres Tenors (1997). Es tractava d'una qüestió merament mercantil, sense cap intencionalitat nacional.

De fet, Núñez no havia enganyat ningú. Durant la campanya electoral que el va dur a la presidència,

i posteriorment cada vegada que va venir a tomb, va dir que el FC Barcelona havia de limitar-se a ser exclusivament un club de futbol. Una altra cosa són les seves preferències i afinitats polítiques, i les dels seus col·laboradors més estrets i fidels, clarament identificables amb Aliança Popular i el Partit Popular.

Els vint-i-dos anys de Josep Lluís Núñez, amb els tres anys de pròrroga de Joan Gaspart, només van ser un parèntesi en l'activisme catalanista del FC Barcelona. L'arribada de Joan Laporta a la presidència del club, el juny del 2003, la va reprendre amb molta decisió i empena. Amb Laporta, el club va tornar a ser conscient de la força que tenia. Més enllà de les posicions polítiques individuals de Laporta, durant els seus set anys de mandat, el FC Barcelona ha participat en nombrosos actes i s'ha adherit i ha impulsat totes les campanyes que s'han fet per al foment de la cultura i la llengua catalanes, i d'afirmació nacional. El Camp Nou com a punt d'arribada del Correllengua, la presència a la Fira del Llibre de Frankfurt, l'adhesió a la campanya PuntCat i l'adopció del .cat a la web del club, la presència del català a les rodes de premsa i en la vida oficial del club, el programa *Lletres al camp* durant la diada de Sant Jordi, la inclusió de la senyera a la samarreta, són només algunes de les actuacions que s'han fet en aquests set anys. El FC Barcelona ha col·laborat amb el govern i amb l'ajuntament de Barcelona per actuar com a ambaixador del país i la ciutat en els seus desplaçaments internacionals.

Catalunya té poques institucions d'una força i transcendència tan potents com el FC Barcelona. Prescindir d'aquesta capacitat sembla un luxe que el país no està en condicions de permetre's.

JORDI BADIA PEREA (Sabadell, 1963) és periodista. Des de l'any 1999 viu a la Guàrdia Pilosa (Segarra calafina). Ha treballat a Ràdio Sabadell, Ràdio Terrassa, Catalunya Ràdio i el diari *Avui*, del qual va ser sotsdirector. També va ser director de comunicació del FC Barcelona (2003–2008). Actualment col·labora en diversos mitjans. És autor de *Crònica del nuñisme* (2003) i *El Barça al descobert* (2009). Té el bloc www.jordibadia.wordpress.com